

PROCJENA EFIKASNOSTI TEKVONDO TRENERA¹

UDK: 796.071.43:796.856
005.336.1:796.015.4
DOI: 10.5937/snp13-2-48805

Jovana Njegovan²

JU OŠ „Branko Ćopić“, Prnjavor, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Cilj sprovedenog istraživanja³ bio je ispitivanje stepena podudarnosti sportista i tekvondo trenera o njihovoj efikasnosti, kao i ispitivanje dubljeg značenja odgovora tekvondo trenera o načinu pripreme za redovne treninge i saradnji sa drugim trenerima. Uzorak istraživanja obuhvatao je deset trenera Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine i 265 tekvondo sportista. U tu svrhu sprovedeno je kvantitativno-kvalitativno istraživanje. Kroz realizaciju kvantitativnog dijela istraživanja primjenjeni su istraživački instrumenti: anketni upitnik za trenere, petostepena skala Likertovog tipa pomoću kojeg je vršena procjena i samoprocjena profesionalnosti tekvondo trenera i protokol intervjuja za trenere. U kvalitativnom dijelu istraživanja korištena je tehnika dubinskog intervjuja. U skladu sa određenim istraživačkim pitanjima i kvalitativne metode kodiranja u završnoj verziji kodnog stabla izdvojena su: dva područja i četiri kategorije sa pripadajućim dimenzijama efikasnosti tekvondo trenera. Analizom dobijenih rezultata može se reći da postoji pozitivna procjena i samoprocjena efikasnosti tekvondo trenera i da ne postoji značajna razlika u procjeni sportista i samoprocjeni trenera navedenog faktora. U kvalitativnom dijelu istraživanja, kroz odgovore trenera došlo se do saznanja da je većinski dio trenera efikasan i posvećen u svom trenerskom radu.

Ključne reči: *analiza kompetentnosti, borilački sport, treneri*

UVOD

Da bi čovjek bio profesionalan i efikasan u svom zanimanju ujedno mora biti i obrazovan. Biti obrazovan čovjek danas, nije isto kao prije deset ili više godina (Mikanović, 2015). U savremenom obrazovanju bitna je suština, razumijevanje i posvećenost, a ne usvajanje što većeg broja informacija koje su slabo primjenljive i efikasne u praksi (Orlović-Lovren, 2012). Kroz globalizaciju mijenjala se i uloga i shvatanje trenera. Lepir (2021) navodi da je uloga sportskog trenera evoluirala i da je primjerenije govoriti o treneru kao sportskom pedagogu.

Savremeni sport predstavlja bio-psiho-socijalnu pojavu u kojoj postoji veliki broj elemenata. Da bi bili efikasni u sportu potrebno je raznovrsno obrazovanje koje se ne tiče samo sporta. Potrebno je usavršavanje iz drugih nauka kao što su: medicina, psihologija, pedagogija, sociologija i pravo (Singer 2002, prema Lepir, 2021). Težnja ka većem stepenu znanja podrazumijeva cjeloživotno usvajanje sposobnosti i vještina u skladu sa aktuelnom sportskom praksom i sportskim inovacijama (Šormaz, 2018). Efikasnost i profesionalnost trenera ogleda se kroz njegove lične mogućnosti u sportsko-psihološkom djelovanju na razvoj djece i ostvarivanju vrhunskih sportskih rezultata (Nović i Čančarević, 2015). Trener svojim djelovanjem i efikasnosti u trenažnom procesu utiče na formiranje cjelokupne ličnosti djeteta (Bubbs, 2019).

¹ Rad primljen: 19.1.2024; korigovan: 4.3.2024. i 1.4.2024; prihvaćen za objavljivanje: 4.4.2024.

² ✉ njegovan.j@gmail.com

³ Istraživanje je sprovedeno tokom 2022. godine za potrebe pisanja master rada, koji je Jovana Njegovan odbranila na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Banja Luci 2023. godine.

Profesionalne kompetencije trenera se mogu razvijati kroz raznovrsne oblike permanentnog obrazovanja. Permanentno obrazovanje predstavlja trajno i kontinuirano usavršavanje i obogaćivanje znanja, vještina i sposobnosti odraslih osoba (Marić, 2012). Autori navode tri načina kojima treneri poboljšavaju svoju efikasnost i profesionalne sposobnosti, a to su:

- a) sticanjem iskustva u praksi - treneri poboljšavaju svoja znanja i sposobnosti kroz kontinuirano učešće u trenažnoj praksi (iskustvo formira važan dio njihovog profesionalnog napretka),
- b) formalnim obrazovanjem – podrazumijeva raznovrsne vrste kurseva. Kroz pohađanje kurseva treneri dolaze do formalne kvalifikacije i raznih oblika sertifikata,
- c) akcionim istraživanjem - koje je u posljednje vrijeme sve popularnije među istraživačima (ranije se primjenjivalo samo u obrazovanju i fizičkom vaspitanju, dok se danas koristi i u sportu) (Evans & Light, 2007).

Grk (2010) je u svom istraživanju ispitivala odnose između uslova za napredovanje trenera koje pruža sportska organizacija i svijesti o značaju usavršavanja i unapređenja efikasnosti trenerskog rada. Dobijeni rezultati pokazuju pozitivnu korelaciju između uslova koje pruža sportska organizacija treneru, njegovom ličnom napretku i njihove svijesti o važnosti napredovanja s ciljem bolje efikasnosti u trenerskom radu (Grk, 2010). Vujanović (2015) navodi da treneri uglavnom izražavaju potrebu za većim brojem stručnih seminara i edukativnih kurseva kojima je cilj usavršavanje efikasnosti trenera koje se ogleda u postizanju vrhunskih sportskih rezultata.

Neš i Sproul su realizovali istraživanje u Velikoj Britaniji. Uzorak ispitanika obuhvatao je devet vrhunskih trenera plivanja, hokeja i fudbala. Treneri su bili mišljenja da formalno obrazovanje nije od presudnog značaja za razvoj njihove karijere. Prema mišljenju trenera presudni faktori za lični napredak su iskustvo i međusobna saradnja trenera. Istraživači su zaključili da je prisutna "potreba za podrškom i njegovanjem mreža između trenera u lokalnom i regionalnom nivou" (Nash & Sproule, 2009, 135). Iako je lično iskustvo i međusobna saradnja trenera veoma važna možemo zaključiti da trener u svom radu mora činiti više od prostog obavljanja svoga posla. Trener bi kroz svoj rad trebao težiti napretku i razvoju profesionalnih i pedagoških sposobnosti. Kroz kontinuirano zalaganje i usavršavanje trener postaje efikasniji u svome poslu i obezbjeđuje napredak svih članova u klubu (Simic & Vardo, 2018).

Sportski treneri nose sa sobom mnoge odgovornosti koje u potpunosti prevazilaze sportske kompetencije (O'Neil, 2011). Vukadinović i Rađević (2019) sproveli su istraživanje težeći da prikupe mišljenja o pozitivnim i negativnim faktorima relacija između trenera i sportista. Analiza varijanse prikazuje da je interakcija između pola sportiste i vrste sporta značajna za sva tri subtesta (socijalna podrška, dubina i konflikt). Značajne razlike se odnose na socijalnu podršku koju mladi sportisti dobijaju od trenera. Sportisti u individualnim sportovima su pokazali viši stepen socijalne podrške od sportista istoga uzrasta iz ekipnih sportova. Dobijeni rezultati govore da sportisti iz individualnih sportova stižu složeniju vezu sa svojim trenerima od sportista ženskog pola, a kod ekipnih sportova rezultati su suprotni. Sportistkinje su izrazile veći stepen konflikta sa svojim trenerima u individualnim sportovima. U ekipnim sportovima muškarci su podložniji konfliktu. Svi faktori koji su se istraživali u navedenom istraživanju odnose se na složenu komponentu efikasnosti rada trenera. Naučnici koji proučavaju sport teže da kroz međusobnu saradnju sa trenerima odrede najvažnije segmente u prepoznavanju i razvoju mladih nadarenih sportista (Arsić, 2017).

Kroz efikasan rad i veliku odgovornost treneri se susreću sa sindromom sagorijevanja. Sindrom sagorijevanja, ili Burnout sindrom je posljedica nagomilanog stresa. Burnout sindrom nastaje kroz prekomjeran rad i posvećenost poslu. Ovaj sindrom se pojavljuje u mnogim profesijama, a najčešće u profesijama koje se odnose na direktan rad sa ljudima. U sportu, sindrom sagorijevanja je nerijetka pojava jer sport iziskuje disciplinovanost, upornost i istrajnost pojedinca tokom niza godina. Trifković (2022) je kroz realizovano istraživanje govorila o uzorcima, simptomima i posljedicama sindroma sagorijevanja. U radu je zaključeno da je u sportu potrebno preventivno djelovati kroz zajedničku saradnju trenera i psihologa. Uz pomoć psihologa sportisti i treneri bi radili na: otklanjanju uzorka stresa, cijenili bi vrijeme oporavka i odmora i pratili stanje organizma, te shodno tome osvježivali potisnute mehanizme odbrane.

Sportisti i treneri su prepoznatljiviji po istrajnosti, borbenosti i fokusu na pobjedu. Od njih se uvijek očekuju vrhunski rezultati što ukazuje na godine stresa, napornog rada i požrtvovanosti (Trifković, 2022). Karaleić (2019) navodi da stres i preopterećenost sportista može dovesti do pojave anksioznosti i nasilničkog ponašanja. Kod sportiste može doći do nižeg stepena samopoštovanja i ljubavi prema sportu. Navedeni segmenti se ogledaju kroz slabljenje rada trenera, odnosno manje efikasnosti u trenažnom radu i postizanju slabijih sportskih rezultata. Prema tome

efikasnost trenera je složen segmenat raznovrsnih ličnih kompetencija trenera i ličnog usavršavanja. Da bi trener bio efikasan u svome radu potrebne su godine usavršavanja, ličnog samoprocjenjivanja, te prihvatanja i ispravljanja svojih grešaka (Martins, 2014). Efikasnost je promjenljiv proces, a svi treneri bi trebali težiti da taj proces ide u progresivnom smjeru.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitivanje stepena podudarnosti sportista i tekvondo trenera o njihovoj efikasnosti kao i ispitivanje dubljeg značenja odgovora tekvondo trenera o načinu pripreme za redovne treninge i saradnji sa drugim trenerima.

METOD

Metode koja su se primjenile u ovom istraživanju odabrane su u skladu sa definisanim problemom, ciljem i zadacima ovog istraživanja: metoda teorijske analize i sinteze i servej ili deskriptivna istraživačka metoda. U zavisnosti od primjenjenih metoda istraživanja, a posebno od konteksta proučavanja i ispitivanja varijabli primjenjene su sljedeće naučnoistraživačke tehnike: tehnika anketiranja, tehnika skaliranja, dubinski (kvalitativni) intervju, analiza dokumentacije i analiza sadržaja.

Uzorak ispitanika

Uzorak ovog istraživanja izabran je iz populacije tekvondo trenera i tekvondo sportista Bosne i Hercegovine. Uzorak čini ukupno 265 sportista iz populacije od oko 2500 tekvondo sportista i deset trenera muškog pola od 155 licenciranih tekvondo trenera. Uzrast sportista je od 8 do 17 godina. Prosječna starost trenera iznosi 41 godinu. Trenersko iskustva iznosi od šest do 30 godina.

Varijable

U ovom neeksperimentalnom istraživanju definisane su zavisne i nezavisne varijable. Zavisne varijable su: stavovi i samoprocjena trenera o ličnoj efikasnosti i stavovi sportista i procjena efikasnosti tekvondo trenera. Nezavisne varijable su: klub, trenersko iskustvo, starost trenera, učestalost i način saradnje sa roditeljima, broj zvaničnih posjećenih tekvondo seminara.

Procedure

Kvantitativno-kvalitativno istraživanje i terensko prikupljanje podataka sprovedeno je tokom 2022. godine. Prije popunjavanja istraživačkih instrumenata sportisti i tekvondo treneri dobili su potrebne instrukcije i informacije o istraživanju.

Instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja korišteni su samostalno kreirani instrumenti: 1. Skala samoprocjene tekvondo trenera o ličnim pedagoškim kompetencijama "SSTLPK", 2. Skala stavovi sportista o pedagoškim kompetencijama i motivisanosti tekvondo trenera za permanentnim obrazovanjem "SSPKMTT", 3. Anketni upitnik za trenere "APT" i 4. Protokol intevjua za trenere „PIT" (Njegovan, 2022).

Navedena prva dva instrumenta predstavljaju petostepenu skalu Likertovog tipa na kojoj su tekvondo treneri i sportisti iznosili svoj stepen (ne)slaganja. Za svaku tvrdnju sportisti i treneri su zaokružili broj koji izražava njihov stepen slaganja sa datom tvrdnjom na skali od 1 do 5. Brojevi predstavljaju sljedeće: 1- U potpunosti se ne slažem, 2 – Ne slažem se, 3 – Nisam siguran/a, 4 – Uglavnom se slažem i 5 - U potpunosti se slažem. Na ovaj način, odnosno precizno definisanim načinom bodovanja obezbijedena je objektivnost skale procjene. Kod negativnih tvrdnji obrnut je smjer bodovanja. Rekodiranje se vrši po sljedećem principu: 1 na 5, 2 na 4, 3 na 3, 4 na 2 i 5 na 1.

Skala stavovi samoprocjene tekvondo trenera o ličnim pedagoškim kompetencijama "STLPK" sastoji se od 50 tvrdnji na kojoj su tekvondo treneri iznosili svoj stepen (ne)slaganja za datom tvrdnjom. Skala stavovi sportista o pedagoškim kompetencijama i motivisanosti tekvondo trenera za permanentnim obrazovanjem "SSPKMTT" sastoji se od 60 tvrdnji. Prvih 50 tvrdnji podudara se sa skalerom za trenere, s tim da su tvrdnje i njihovo značenje prilagođene uzrastu sportista. Kroz prvih 50 tvrdnji sportisti procjenjuju trenerove pedagoške kompetencije, iznošeći

svoj stepen (ne)slaganja sa datom tvrdnjom. Posljednjih deset tvrdnji (od 51 do 60 tvrdnje) odnose se na indirektnu procjenu sportista o trenerskoj motivisanosti za usavršavanjem i permanentnim obrazovanjem (Njegovan, 2022).

Na uzorku od deset trenera Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine utvrđena je pouzdanost od $r = 0,93$. Valjanost instrumenta utvrđena je analizom eksperata za metodološku relevantnost instrumentarija i uz pomoć faktorske analize.

Varimaks rotacijom ekstrahovano je sedam, skoro podjednakih i dominantnih faktora koji objašnjavaju 54% varijanse varijable, stav o pedagoškoj kompetentnosti trenera. Drugi ekstrahovani faktor je efikasnost tekvondo trenera (Tabela 1). Faktor je determinisan tvrdnjama pod rednim brojem: 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 24, 46 i objašnjava 6,7 % varijanse varijable koji posjeduje karakteristike dominirajućeg faktora (Njegovan, 2022).

Tabela 1. Efikasnost tekvondo trenera

Efikasnost tekvondo trenera – faktor determinisan sledećim tvrdnjama:
14. Poštovan/a sam kao vrhunski trener/ica i poznavalac svoga sporta u sportskim klubovima širom RS/BIH.
15. Uvijek dođem pripremljen/a na trening, sa jasnim planom organizacije rada treninga.
16. Imam dobar odnos sa roditeljima.
17. Jako dobro poznajem naš sport.
18. Previše se brinem, čak i kad su u pitanju nevažne stvari.
21. Nesiguran/a sam kada treba donijeti brzu odluku.
22. Nemam dovoljno samopouzdanja (vjere i sigurnosti u sebe).
24. Treniram takmičare koji su osvajači evropskih i svjetskih medalja.
46. Nakon poraza takmičarima dajem utjehu i motivaciju za napredak.

Anketni upitnik za trenere sastavljen je od šest pitanja otvorenog tipa s ciljem prikupljanja potrebnih objektivnih i subjektivnih podataka. Anketni upitnik je anonimnog tipa kako bi treneri pri ispunjavanju upitnika bili što iskreniji. Pitanja definisana u anketnom upitniku su: 1. Klub trenera, 2. Pol trenera, 3. Starost trenera, 4. Trenersko iskustvo (Koliko godina obavlja trenersku funkciju), 5. Koliko često ostvaruje saradnju sa roditeljima i 6. Na koji način se realizuje saradnja sa roditeljima (Njegovan, 2022).

Protokol intervjuja za trenere (Tabela 2) sastavljen je od deset prethodno kreiranih pitanja. Definisane su dvije grupe pitanja, to su pitanja koja se odnose na pedagoške kompetencije tekvondo trenera (u ovom slučaju na efikasnost tekvondo trenera, drugi determinisani faktor) i pitanja koja se odnose na procjenu motivisanosti tekvondo trenera za permanentnim obrazovanjem. Protokol je namijenjen za individualno i indirektno ispitivanje stavova trenera o njihovoj efikasnosti u radu i trenerskom pozivu. Dobijeni podaci su obrađeni kroz analizu koja podrazumijeva pet koraka, a to su: transkripcija, kodiranje, analiza, zaključivanje i pisanje izvještaja.

Tabela 2. Protokol intervjuja za tekvondo trenere – PITT

Pitanja:
1. Kako se pripremate za redovne treninge?
2. Koliko često proučavate sportsku literaturu (knjige, enciklopedije, videe i sl.)?
3. Proučavate li pedagoško – psihološku literaturu?
4. Kako se odnosite prema sportistima kada budu poraženi?
5. Koliko često pružate pohvale sportistima?
6. Saradujete li sa ostalim trenerima? Kakav je vaš odnos?
7. Kako motivišete sportiste?
8. Šta Vas motiviše za lično usavršavanje? Koliko često prisustvujete seminarima?
9. Kako razdvajate privatni život (probleme) od treninga?
10. Postoje li razlika u Vašem odnosu prema mlađim/starijim sportistima ili u odnosu prema dječaku/djevojčici? Objasnite!

Izvor: Njegovan, 2022.

Analiza podataka

Cjelokupna statistička obrada podataka izvršena je primjenom softverskog paketa “SPSS” (SPSS 20.0 for Windows) i primjenom statističkog programa “JASP” (JASP 0.16). U procesu obrade dobijenih podataka i primjene deskriptivne statistike dobijeni su sljedeći parametri: aritmetička sredina (M), značajnost (p) i suma (Σ). Rezultati komparativne prirode dobijali su se uz pomoć primjene Men-Vitnjevog testa (Mann – Whitney test, MW) (Njegovan, 2022).

REZULTATI

Jedan od zadataka istraživanja bio je da se ispita postoji li značajna razlika u procjeni i samoprocjeni efikasnosti tekvondo trenera. Rezultati ispitnog faktora prikazani su tabelarno u nastavku rada (Tabela 3).

Tabela 3. *Efikasnost tekvondo trenera*

Samoprocjena trenera	Σt	26	27	28	31	31	33	35	37	38	39
Procjena sportista	Ms	32.31	35.36	32.60	33.73	34.66	37.50	35.35	36.33	34.13	36.31
	Ns	35	25	15	30	20	40	20	15	30	35
	$\Sigma t - Ms$	-6.31	-8.36	-4.60	-2.73	-3.66	-4.50	-0.35	0.67	3.87	2.69

Σt (suma samoprocjene trenera); Ms (aritmetička sredina procjene sportista); ns (uzorak sportista); $\Sigma t - Ms$ (razlika sume samoprocjene trenera i aritmetičke sredine sportista).

Na osnovu logičke analize prikazanih rezultata može se reći da je većina trenera svoju efikasnost u radu podcijenila u odnosu na procjenu sportista. Razlika između procjene sportista i samoprocjene tekvondo trenera iznosi 0,35 (-0,35). Prosjek razlike procjenjivanja samoprocjene trenera i procjene sportista o efikasnosti tekvondo trenera iznosi -23,27.

Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da postoji pozitivna procjena sportista i pozitivna samoprocjena tekvondo trenera o njihovoj efikasnosti. Pojedinačni rezultati Σt i Ms su veći od 24 (Tabela 4).

Tabela 4. *Razlike u procjeni efikasnosti tekvondo trenera*

Grupa	n	M	W	P
Treneri	10	32.50		
			901.00	0.85
Sportisti	265	34.92		

n (uzorak); M (aritmetička sredina); W (Mann – Whitney test); p (značajnost)

Postavljena hipoteza je potvrđena. Ne postoji značajna razlika između procjene sportista i samoprocjene tekvondo trenera o njihovoj efikasnosti ($p=0.85$) značajnost je veća u odnosu na postavljenu uobičajenu granicu koja iznosi 0.05.

DISKUSIJA

Kvalitativnom metodom kodiranja izgrađeno je kodno stablo sa pripadajućim područjima, kategorijama i dimenzijama. U finalnoj verziji kodnog stabla definisana su dva područja i četiri kategorije sa odgovarajućim dimenzijama (Tabela 5).

Tabela 5. Kodno stablo – Priprema tekvondo trenera za redovne treninge i saradnja između trenera

PODRUČJA	KATEGORIJE	DIMENZIJE
1. Priprema trenera za redovne treninge	1. Pripremanje sportske opreme 2. Jutjub i videi kao sredstvo pripremanja trenera 3. Razgovor sa drugim trenerima	<ul style="list-style-type: none"> • Prije treninga se vrši pakovanje potrebne opreme kao što su: dobok, fokuseri, štoperica, vaga i sl.) • Prije treninga se vrši informisanje putem interneta i ostalih medija • Međusobni razgovori sa ostalim trenerima u cilju informisanja
2. Saradnja između trenera	4. Saradnički i prijateljski odnosi zasnovani na poštovanju	<ul style="list-style-type: none"> • Odnosi trenera su zasnovani na dogovoru i saradnji • Međusobno poštovanje i prijateljstvo trenera

U skladu sa specifičnim istraživačkim pitanjima i kvalitativnom metodom kodiranja tabelarno su prikazana definisana područja, kategorije i dimenzije, odnosno mišljenja tekvondo trenera o sportskoj efikasnosti, pripremi za redovne treninge i saradnji sa drugim trenerima.

1. Priprema trenera za redovne treninge

Prvo područje se odnosi na pripremu trenera za redovne treninge. Na osnovu odgovora deset tekvondo trenera izdvojene su sledeće kategorije:

Pakovanje potrebne opreme

[T6] „Imam neki redoslijed, godinama već. Lična priprema, spremanje opreme, oblačenje trenerke ili doboka, ako je potrebna vaga ili nešto slično ponesem... Fokuseri su u dvorani.”

[T2] „Priprema je rutinska, nosim na trening: dobok, pojas, potrebnu opremu, vodu...”

Informisanje putem internet i drugih medija

[T1] „Nekada pogledam neki video na internetu, dobro je za nove ideje i primjenu novih vježbi, razbija se monotonija.”

[T3] „Istražujem na Jutjubu ili na Instagram profilima profesionalne sportiste, trenere ili klubove koji objavljuju snimke sa treninga.”

Međusobni razgovori sa ostalim trenerima

[T4] „Posavjetujem se sa fitnes trenerom ili nazovem nekoga od iskusnijih i stručnijih trenera.”

[T8] „Tražim savjet od drugih trenera i sportskih stručnjaka. Rado pogledam treninge svojih kolega. Često uočim neke nove vježbe.”

2. Saradnja između trenera

Drugo definisano područje se odnosi na saradnju između trenera. U ovom području tekvondo treneri su dali približno iste odgovore, prema tome u ovom području je definisana samo jedna pripadajuća kategorija. Saradnički odnosi su zasnovani na uzajamnom poštovanju, uvažavanju mišljenja i zajedničkom rješavanju mogućih problema (Reeve, 2010).

Saradnički i prijateljski odnosi zasnovani na poštovanju

[T5] „To su moji stari prijatelji, odnos je odličan. Saradujemo po odnosu raznih pitanja, tu smo jedni za druge, mi smo jedna velika porodica.”

[T10] „Saradujem, odnos je dobar. Sa nekim sam u boljim odnosima. Trudimo se da se uvijek svi zajedno donosimo odluke, niko od nas nije u svađi.”

Kada govorimo o sportsko-psihološkim komeptencijama možemo reći da se one odnose na razne vrste sposobnosti koju sportski pedagog u svome radu sa mladim sportistima treba primjenjivati (Kostović–Vranješ i Ljubetić, 2008). Psihološka kompetencija se zbog svoje multifunkcionalnosti može podijeliti na osam dimenzija. To su sljedeće dimenzije: lična, komunikacijska, analitička, socijalna, emocionalna, interkulturalna, razvojna kompetencija i kompetencija vještine rješavanja problema (Juričić, 2014). U individualnim sportovima sportisti

često pokazuju veću bliskost, posvećenost i komplemetarnost sa trenerom nego u timskim sportovima (Rhind & Jowett, 2012), što potvrđuju i rezultati prethodno navedenih istraživanja (Vukadinović i Rađević, 2019).

Efikasnost trenera ogleda se kroz primjenu profesionalnog znanja s ciljem unapređenja trenažnog procesa i socijalne povezanosti sa sportistom (Eccles & Tran, 2012). Efikasnost tekvondo trenera u ovom slučaju odnosi se na poznavanje sporta i tekvondo tehnika, trenerskog odnosa prema djeci, roditeljima, drugim tekvondo trenerima, načinu pripreme i organizaciji redovnih treninga, te samoprocjeni trenera da u trenažnom procesu primjenjuju adekvatne pedagoške pristupe.

Autori Greblo-Jurakić i Keresteš (2017) realizovali su istraživanje u cilju procjene efikasnosti pozitivnih aspekata trenerovog stila rukovođenja. Ispitali su i da li se razlikuju sportisti timskih i individualnih sportova u procjeni trenerove efikasnosti. Dobijeni rezultati ukazuju da takmičari individualnih sportova proživljavaju statistički značajno manje negativnih i veći stepen pozitivnih ponašanja od strane trenera, u odnosu na takmičare timskih sportova. Mnogi treneri su previše ambiciozni, a roditelji često imaju prevelika očekivanja od djece želeći da oni postižu vrhunske rezultate. Mlada talentovana djeca koja se bave sportom nerijetko završavaju sportsku karijeru zbog neadekvatnog treninga, zbog povreda i nedovoljno intrinzične motivacije (Čoh, 2019). Shodno tome, biti profesionalan i efikasan trener znači imati adekvatna znanja i biti u mogućnosti izabirati vrijednosti, metode i vještine s obzirom na konkretnu situaciju i individuu sportiste (Zamfir, 2017). Svaki trener bi trebao poštovati psiho-fizičke sposobnosti sportiste.

Sportski pedagog bi trebao osjećati ljubav i stabilnost u trenažnom procesu. Kroz lično zadovoljstvo i prijatan odnos sa sportistima trener će moći ispuniti savremene sportske potrebe i na taj način efikasno obavljati svoj posao (Milanović i sar, 2006). Ako je trener zadovoljan i posvećen napretku može se pretpostaviti da će iste emocije prenijeti i na mlade sportiste i da će se kroz zajednički i efikasan rad postizati vrhunski sportski rezultati. Treneri bi trebali biti svjesni važnosti permanentnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja. Kroz globalizaciju i ubrzan razvoj sportskih znanja, sportske opreme i tehnologije trebali bi težiti kontinuiranom i cjeloživotnom učenju (Kulić i sar., 2010).

Kao jedan od nedostataka ovog istraživanja može se navesti mali uzorak tekvondo trenera. U narednim istraživanjima se može obuhvatiti veći uzorak tekvondo trenera kako bi se dobili pouzdaniji statistički podaci. Međutim, uzimajući u obzir da se ispitivala podudarnost u procjeni sportista i samoprocjeni tekvondo trenera o njihovoj efikasnosti može se reći da su dobijeni rezultati zadovoljavajuće prirode i da su se isti i očekivali na početku istraživanja. Prednost ovog istraživanja se ogleda u dijelu koji se odnosi na kvalitativni dio istraživanja. Realizujući dubinski intervju sa trenerima, kroz razgovor smo došli smo do dubljeg razumijevanja stavova trenera o njihovoj efikasnosti u radu, načinu pripreme i saradničkim odnosima sa drugim trenerima. Svi navedeni faktori su u neposrednoj vezi sa postizanjem vrhunskih rezultata trenera i sportista.

ZAKLJUČAK

Profesionalne kompetencije trenera se ogledaju u sveobuhvatnom radu trenera, psiho-fizičkom uticaju na mlade sportiste, postizanju sportskih rezultata, odnosno efikasnosti trenera. Efikasnost trenera podrazumijeva kontinuiranu primjenu integrisanog profesionalnog, interpersonalnog i intrapersonalnog znanja s ciljem unapređivanja kompetentnosti, samopouzdanja, socijalne povezanosti i karaktera sportiste (Lepir, 2021). Trener mora imati aktivnu i efikasnu ulogu u sveukupnom razvoju ličnosti mladih sportista. U sportu se pobjeda i poraz najčešće podrazumijevaju kao najbolji kriterijumi procjene efikasnosti trenera pri čemu se negativna ponašanja trenera često ignorišu. Najčešće situacije kada se takva ponašanja ignorišu jesu situacije koje su povezane sa uspjehom u sportu (MacKinnon, 2011). Međutim, trener kroz trenažni proces na mlade sportiste djeluje i kao pedagog koji utiče i na njihov psiho-fizički razvoj. Negativna ponašanja trebala bi se izbjegavati, a naglasak u efikasnom radu trenera formirati prvenstveno kroz zdravlje i sreću sportista.

Kroz realizovano istraživanje došlo se do zaključka da je većina trenera Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine efikasna u svom trenerskom radu, odnosno da postoji pozitivna procjena i samoprocjena trenera o njihovoj efikasnosti. Sedam od deset ispitanih trenera su svoju efikasnost u radu podcjenili u odnosu na procjenu sportista. U kvalitativnom dijelu istraživanja došlo se do zaključka da se većina trenera Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine redovno priprema za trenažni proces. Priprema trenera najčešće obuhvata: pripremu sportske opreme, upotrebu društvenih medija (najčešće YouTube-a i gledanje ostalih online videa), te razgovor i dijeljenje iskustva sa drugim trenerima. Takođe, treneri Tekvondo saveza Bosne i Hercegovine imaju pozitivne saradničke odnose zasnovane na međusobnom poštovanju i napretku.

LITERATURA

1. Arsić, J. (2017). Identifikacija talenata u sportu. *SPORT - Nauka i praksa*, 7(1), 73-86.
2. Bubbs, M. (2019). *Peak: The new science of athletic performance that is revolutionizing sports*. Chelsea Green Publishing, Canada.
3. Čoh, M. (2019). Problemi identifikacije i razvoja talenata u savremenom sportu. *SPORT- Nauka i praksa*, 9(1), 1-10.
4. Eccles, D., & Tran, K. (2012). Getting them on the same page: Strategies for enhancing coordination and communication in sports teams. *Journal of Sport Psychology in Action*, 3(1), 30-40.
5. Evans, R.J., & Light, L.R. (2007). Coach development through collaborative action research: A rugby coach's implementation of game sense pedagogy. *Asian Journal of Exercise & Sports Science* 4(1), 1-7.
6. Greblo-Jurakić, Z., i Keresteš, G. (2017). Druga strana medalje: Konstrukcija i metrijske karakteristike Upitnika negativnog ponašanja trenera (UNPT). *Psihologijske teme* 26(2), 377- 396.
7. Grk, M. (2010). Pedagoške kompetencije trenera u organizaciji koja uči. *Međunarodni naučno-stručni skup studenata "Mladi o sportskoj nauci i struci"*, 1(1), str. 49-57.
8. Juričić, M. (2014). Kompetentnost nastavnika – pedagoške i didaktičke dimenzije. *Pedagogijska istraživanja*, 11(1), 77-91.
9. Karaleić, N. (2019). Osobine ličnosti kao prediktori sindroma sagorevanja kod sportista. *Godišnjak za psihologiju*, 16(1), 121-136.
10. Kostović–Vranješ, V., i Ljubetić, M. (2008). "Kritične točke" pedagoške kompetencije učitelja. *Život i škola*, 20(2), 147-162.
11. Kulić, R., Čokorilo, R., i Grk, M. (2010). Pedagoško umeće trenera kao faktor sportskog postignuća. *Crnogorska sportska akademija „Sport Mont“*, 9(1), 31-33.
12. Lepir, D. (2021). *Mentalni aspekti sportskih aktivnosti*. Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta. Univerzitet u Banjoj Luci.
13. MacKinnon, V. (2011). Techniques for instructing female athletes in traditionally male sports: A case study of LPGA teaching professionals. *The International Journal of Sport and Society*, 2(1), 75-87.
14. Marić, M. (2012). Permanentno obrazovanje, opšte zadovoljstvo životom i psihološko blagostanje. *Androgoške studije* 1(1), Zagreb.
15. Martins, L. (2014). Epstein's TARGET framework and motivational climate in sport: effects of a field-based, long-term intervention program. *International Journal of Sports & Coaching*, 9(6), 1325-1340.
16. Mikanović, B. (2015). Humanističko vaspitanje i emancipacija ličnosti. *Humanistički ideali obrazovanja, vaspitanja i psihologije*, 3(1), 223-235.
17. Milanović, D., Jukić, I., Čustonja, Z., i Šimek, S. (2006). Kvaliteta rada u sportu. *Zbornik radova: Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i i sportske rekreacije*, 1(1), 35-48.
18. Nash, C., & Sproule, J. (2009). Career development of expert coaches. *International Journal of Sport Science & Coaching*, 4(1), 121-139.
19. Nović, T. i Čančarević, S. (2015). Trener kao vođa trenažnog procesa. U: Životić, D., Šiljak, V., Rađo, I. i sar. *Izazovi savremenog menadžmenta u sportu*. (str. 234–238). Beograd: Fakultet za menadžment u sportu, Alfa univerzitet.
20. Njegovan, J. (2022). *Procjena pedagoških kompetencija i motivisanost sportskih trenera za permanentnim obrazovanjem*. Master rad. Banja Luka: Filozofski fakultet.
21. O'Neil, D. (2011). The value of emotional intelligence for high performance coaching. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 6(3), 315–327.
22. Orlović-Lovren, V. (2012). Koncept održivog razvoja i doživotnog učenja – dva okvira za jedan pogled na obrazovanje odraslih. *Androgoške studije*, 1(1), 68-74.
23. Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Sveučilište u Zagrebu. Naklada Slap.
24. Rhind, D., & Jowett, S. (2012). Relationship Maintenance Strategies in the Coach-Athlete Relationship: The Development of the COMPASS Model. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22(1), 106–121.
25. Simic, A., & Vardo, E. (2018). Methods of efficient motivation increase for swimming training practices. *Sport SPA*, 15(1), 43–48.

26. Šormaz, G. (2018). Menadžment funkcija planiranja u obrazovanju sa posebnim osvrtom na obrazovno-sportske ustanove. *SPORT - Nauka i praksa*, 8(2), 33-45.
27. Trifković, N. (2022). Sindrom sagorevanja (Burnout sindrom) kod sportista. *SPORT- Nauka i praksa*, 12(2), 89-94.
28. Vujanović, S. (2015). Motivacija i sport. *Aktuelno u praksi (časopis za naučno – stručna pitanja u segmentu sporta)*, 25(1), 19–24.
29. Vukadinović, S., i Rađević, N. (2019). Odnos trener-sportista mlađih uzrasnih kategorija iz Bosne i Hercegovine. *Fizička kultura*, 73(2), 230-237.
30. Zamfir, M.V. (2017). Verbal and Non-Verbal Communication in Sport Environment. *Marathon*, 9(1), 99-106.